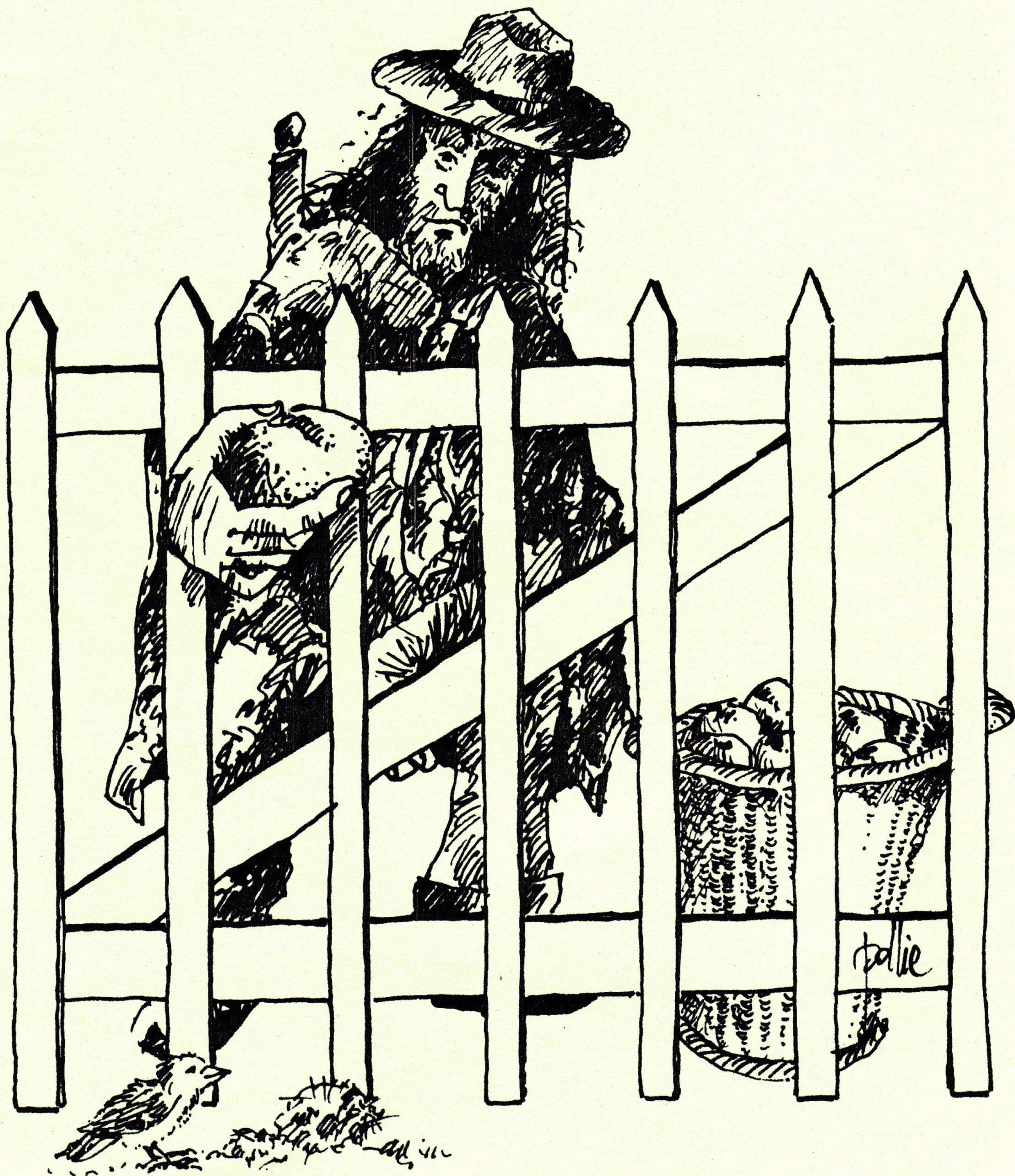

Päerdskeutele - Pier

De "Eisder-Pèèrdskeutel" of "Pèèrdskeutele-Pier".

Wat is een "Pèèrdskeutel"?

1. - Dat wat we vroeger in grote aantallen op de straat zagen liggen, toen het verkeer nog hoofdzakelijk gebeurde met paardspannen van één- of twee P.K. Dus: een natuurlijke paardevijg.

2. - In Eisdendorp een gebakje dat doorheen de loop der jaren meerdere kwaliteitsveranderingen onderging.

Waar ligt de oorsprong van de "Eisder-Pèèrdskeutel"?

Volgens de verklaringen van oudere Eisdanaren krijgen we een zeer duidelijk beeld van de "Pèèrdskeutel" uit het begin van deze eeuw.

Aan het woord: wijlen Ere-Prefect Pierre Meyers.
(febr. 1985)

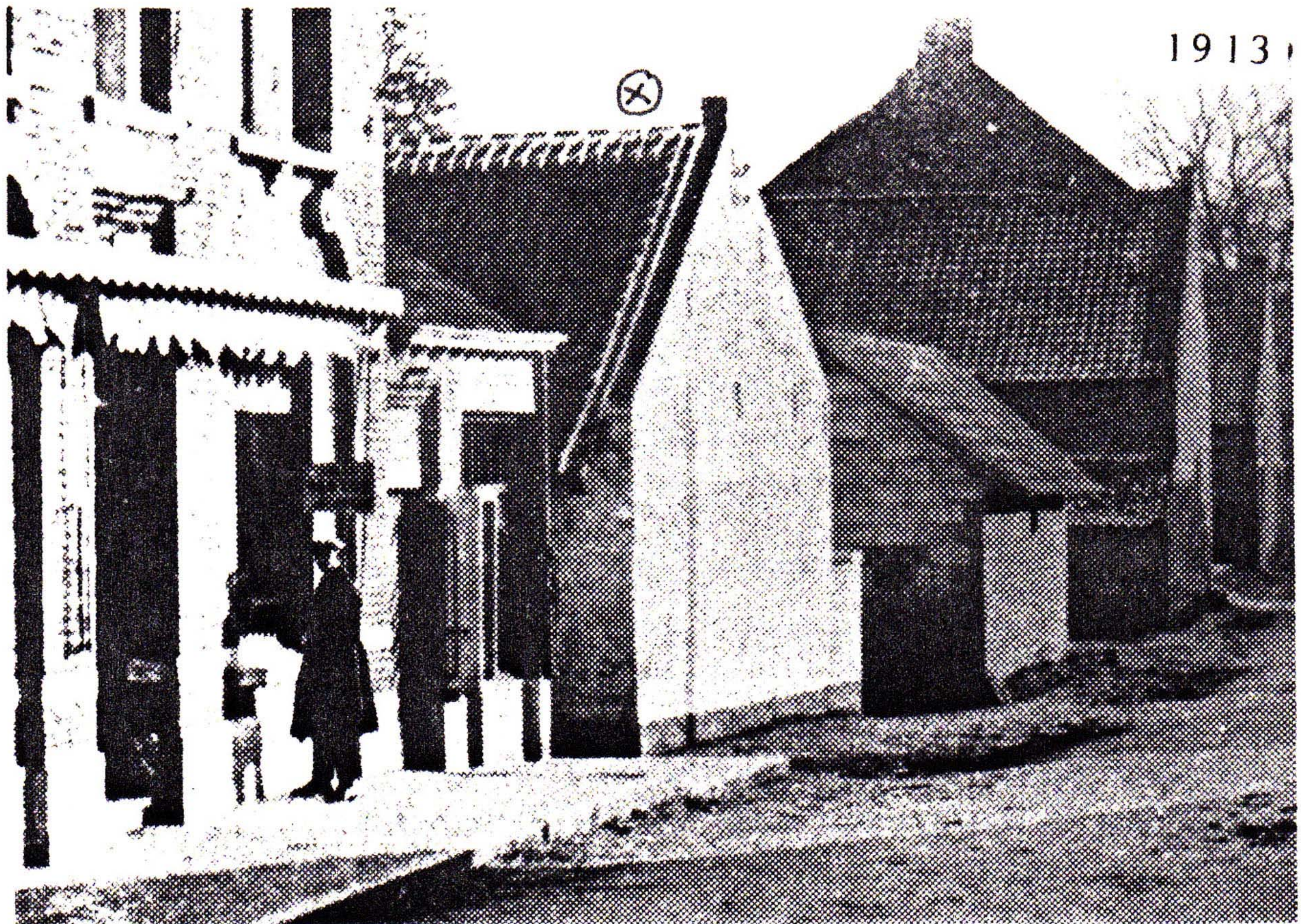
"In de jaren 1900 woonde aan de voet van de Eisder draaibrug, Koob Ramakers. (Later verbouwd tot woning waar Leo Ramakers, voor de Eisdanaren "Lei-van-Koob" woonde tot aan zijn dood.)

Koob had een broer, Pieter-Joannes Ramakers, geboren in juli 1867. Ook al was hij vrijgezel, toch moest hij voor de kost zorgen en dat deed hij door het beoefenen van de boerenstiel.

Reeds vóór 1900 had Pieter-Joannes een stukje land in pacht dat eigendom was van de kerkfabriek. Dat landje werd "'t Kèrkelandje" of "'t Kèrkeveldje" genoemd."

- Meer bepaald ligt dit stuk grond langs de Hondsgraaf, dus in 't veld tussen Eisdendorp en Leut. Het werd ook vermeld als "'t Ermelandje in Kösterskamp", of ook wel "'t Pèèrdskeutele-lendje".

"In plaats van normaal pachtgeld te betalen ging Pieter-Joannes de verbintenis aan om op As-woensdag aan de kinderen van het dorp, die in de eerste mis een assekruisje op 't voorhoofd hadden gekregen, een broodje te schenken, gebakken van Tarwemeel, en

De woning van Koob en Pieter-Joannes Ramakers. Rechts naast de woning de veestal. Tussen de woning en de stal de "brèèr" die bij de uitdeling van de keutele half-open stond en waarachter Pèèrdskeutele-Pier op zijn stoel gezeten was.

Beneden. Zelfde huis, nu omgebouwd tot meer comfortabele woning waar "Lei-van-Koob" woonde tot bij zijn overlijden.

ter grootte van 'een fatsoenlijke pèerdekeutel'. Tussen het woonhuis en de stal was een barrier. Na de H. Mis op As-woensdag zette Pieter-Joannes Ramakers zich op een stoel achter de half geopende 'brèèr', met naast zich 'ne bausj' (wissen korf) met 'Pèèrdskeutele'. Zoals hij dan daar zat maakte hij wel een ietwat rare indruk. Zo abnormaal was dat ten andere niet. Hij was altijd al een wat vreemde, eigenaardige figuur, bijna zoals iemand uit de bijbel. Op het hoofd droeg hij steeds een zwarte hoed; zijn lange haren hingen tot op zijn schouders. Een zwarte kapmantel, een 'cabon', verborg de rest van zijn kleding.

Wij moesten in de rij aanschuiven. Door de spijlen van de 'brèèr' gaf hij dan een 'Pèèrdskeutel' aan al de kinderen die hun assekruisje hadden. Dat was het noodzakelijke teken voor het krijgen van een 'keutel'. Hij keek nauwkeurig toe of er geen vervalsing in het spel was. De Eisder kwajongens hadden ontzag voor deze profeetachtige figuur die hen zo doordringend in de ogen kon staren... De belhamels die 't een of ander op hun kerfstok hadden voelden zich duidelijk niet op hun gemak, vooral als Pier-Jannes een beetje lang wachtte eer hij de aangeboden keutel losliet.

Pèèrdskeutele-Pier moet bij zulke ongemakkelijke situaties wel heel wat binnenpretjes gehad hebben, al liet hij dat zeker niet merken. Eens de begeerde keutel in handen maakte men zich snel uit de voeten, niet rechtsomdraai, maar over 't 'gelèèg' om niet te kunnen 'foetele', en proberen een tweede keer aan te sluiten."

Pierre Meyers haalde zijn 'keutel' in de jaren 1910-1912. In 1914, bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog werd tarwemeel niet meer zomaar verschooten in 'Pèèrdskeutele'. Nu was het de boodschap om niet te verhongeren en een 'pèèrdskeutel' zou een onverantwoorde luxe geweest zijn.

Frans Simons, "de mins van Von-van-de-Pender", herinnert zich nog zeer goed de uitdeling van de "Pèèrdskeutele-Pier" zoals hij dat broodje noemde. "Dat waas op 'Persjônkele-Aswoonsdeg'. Wè e kruuske haw krèèg ne keutel".

Wijlen moederke Wijshof vertelde ons in 1985, toen ze 98 jaar oud was.

"Jao, ich weit dat nog good. Ich waas 10 jaor dôw, (dus in 1897) en mèt As-woonsdeg kreges w'r bi-j 'Koob aan de Brök' ne pèèrdskeutel, ma w'r mōsjte waal e kruuske hōbbe, anges kreges w'r geine. Achter-ein aansjuve en dan euver 't gelèèg trök 't dōrp in. Twieë kieëre aansjuve hoofde-ste neet te probèere, want dan trappèerde ze dich toch. Ma zoe-get dōrfde ich toch neet te riskèere. Ich bèn altied vōal te braaf gewèes."

Tot zover wat wij vernamen uit de mond van enkele oudere Eisdanaren.

Bij onze Geschied-en Heemkundige Kring is er wel altijd iemand die zit te snuffelen in oude archieven of kerkregisters, en zo wordt nogal eens een verklaarbare uitleg gevonden voor het ontstaan van oude gebruiken.

Zo vonden wij bij het zoeken naar dokumentatie over oude schutterijen een dokument dat ons laat veronderstellen dat de "Eisder-Pèèrdskeutel" mogelijk zijn oorsprong kan gevonden hebben in de beginjaren van 1600. Een afbeelding van dit dokument verscheen in in één onzer tijdschriften. Alhoewel men dacht dat het origineel verdwenen was, vonden wij per toeval dit dokument en konden het fotograferen in de woning van de huidige bezitter.)

Het is een notariële akte op perkament, met lakstempel, opgemaakt door notaris Van der Heyden van Maaseik, op 21 mei 1614, op het drossaardambt in Stokkem. Dit vermeldt dat pastoor Peter Kerckhofs een aantal Eisdanaren, "waaronder schutten",

had betrappt bij het "wannen van koren en tarwe" tijdens de Pinksterdagen. Dat was een zware inbreuk op de kerkelijke wetten.

- De benaming "Schutten" verwekt wellicht verwondering bij vele Eisdanaren, omdat van een Eisder schutterij niet veel geweten is. Toch had Eisdan zijn "schutten". (Afkomstig hiervan is de benaming "Schietskuil". De heer van Leut schonk in die tijd een stuk heideachtige grond aan de schutten van Eisdan om zich te oefenen in de kunst van het schieten. Als tegenprestatie moesten ze dan wacht kloppen op het kasteel te Leut.) De straf tegen de Eisdanaren werd door de drossaard uitgesproken na overleg met pastoor Kerckhofs. Van het gewande koren en tarwe moesten de zondaars broodjes bakken voor de armen van de parochie. De gelijkenis ligt voor de hand: Brood bakken voor 'de erm lu-j van 't dörp' als een soort kerkelijke straf, en "Pèèrdskeutele" bakken als pacht voor het "Ermelendje"; eigendom van de kerk.

De "Pèèrdskeutel" terug op het toneel.

In 1914 verdween dus de pèèrdskeutel uit het Eisdaners dorpsbeeld als gevolg van de eerste wereldoorlog. Het gratis broodje leefde nog enkel verder in de herinnering uit de "gooien awwen tied".

Maar in 1952 roerde iets in Eisdan-dorp. In de omliggende dorpen staken oude, sedert jaren vergeten gebruiken weer de kop op. De karnavalmikroob verspreidde zich ook tot in Eisdan, Malbroek sloop weer rond, herbegon ook hier met zijn beesterijen en diende dringend opnieuw veroordeeld en terechtgesteld te worden. Deze gehate Engelse veldheer, John Churchill, hertog van Marlborough, alias "Malbroek", in dienst van de al even gehate Noord-Hollanders, had ook in Eisdan weer "rotzooi" gemaakt maar kreeg een eerlijk proces dat buitengewoon in de smaak viel bij de Eisdanaren. Zijn terechtstelling was dan ook grandioos. Op een metershoge brandstapel kreeg hij een magnifiek uit-

zicht over het dorp als laatste herinnering aan zijn misdadig leven.

Vooraf bij de jeugd viel deze terechtstelling in de smaak, want na de zware verbrandingsaktie werden de bengels getracteerd op een heerlijke "Pèèrdskeutel". (En op het Vrijthof dronken de groten vijf tonnen leeg)

Eisden kreeg zijn karnavalstoet, en bij de pioniers behoorde "Pierre-van-de-Geis", zoon van "Jef-van-Gôn". Pierre had thuis "de Pap" dikwijls horen vertellen dat de dorpskinderen vroeger een "Pèèrdskeutel" kregen uit de handen van "Pèèrdskeutele-Pier", Pieter-(Joannes) Ramakers, dus een naamgenoot van Pierre Ramakers. Een beetje fantasie deed de rest en de hergeboorte van de "Eisder-Pèèrdskeutel" was een feit. Pierre tastte in eigen zak en na beraad met zijn neef, "Thei-van-Elvier", was het "broodje gebakken". Thei van Elvier was de bakkersstiel meester. (Overgeerfd van zijn vader Haarie).

Pierre betaalde de ingrediënten en Thei bakte gratis met wit tarwemeel de "Pèèrdskeutele" in 't zwart.

Na de prachtige brandstapelceremonie, ten gunste van Malbroek, trok de jeugd al zingend naar "de-Blawwe-zaal-op-de-Geis". Daar verscheen dan Thei-van-Elvier met zijn manden heerlijk geurende, pasgebakken, warme "Pèèrdskeutele". Vraag niet of er iets van overbleef. Er zaten krenten, stukjes gesmolten klontjessuiker en naar het schijnt ook nog geheimzinnige kruiden in verwerkt. Vragen naar het recept is vruchteloos; "geheim van de bekker". Wat niet kan betwist worden is dat de "Pèèrdskeutele" lekkerder waren dan gelijk welk streekgerecht uit het omliggende. De Maaseiker "Knapkook" of de "Sjerpenheuvelse Mōppe" konden er niet aan tippen.

Wat bij Koob-aan-de-Brök niet mogelijk was lukte in de Zaal-op-de-Geis blijkbaar wel. Van achter in de zaal hebben wij meermaals achter de hand kunnen lachen met de snelle verkleedpartijen; in alle vi-

tesse een andere jas aantrekken en een vreemde muts opzetten en rap terug "aansjuve". Maar zo scherpziend als Pèèrdskeugtele-Pier bij Koob-aan-de-Brök was Thei-van-Elvier niet of wilde hij niet zijn, want "ze höbben-'m dèk gekloeët".

Maar ook nu weer loerde het onheil. De Karnaval "veel-op-z'n-vot" en het duurde tot 1978 eer Eisdendorp weer in het narrenpak sprong.

En opnieuw was het Pierre-van-de-Geis die weer uitpakte met de "Pèèrdskeutel".

Zoals elders knoopte ook Eisdendorp aan met het gebruik: "Hieëringbiete" op As-woensdag. Of dat de reden was waarom de vroeger zo geliefde pèèrdskeutel nu minder geliefd was mogen wij betwijfelen. Het was treurig te moeten zien dat die broodjes na één of twee "bôffe" achteloos werden weggesmeten.

In de huidige welvaartperiode is het misschien normaal dat appelen of worstebroodjes enz. na enkele beten achteloos tot straatvuil worden gedegradeerd. Eerlijk, geoordeeld moeten wij bekennen dat de laatste pèèrdskeutele niet meer te vergelijken waren met de lekkere "brioche-broodjes" van 1952.

Onze "Geschied-en Heemkundige Kring" is vanzelfsprekend geïnteresseerd in het behoud of het terug in voege brengen van oude volksgebruiken. Op alle gebied gaat al veel te veel verloren.

"Eisdenaren! De Eisder-Pèèrdskeutel is een echt 'Eisders'-gebakje dat zijn ereplaats verdient tussen gelijk welke andere streekgerechten. De Maaseiker "Knapkook" heeft zijn verantwoord bestaan. Oorspronkelijk was het een ongedesemde scheepsbeschuit die maandenlang door de schippers kon meegevoerd worden zonder te bederven. Achteraf werd het veredeld tot een echte lekkernij. De Maaslandse- of Kempische "Bogesekook" is van het oorspronkelijke armemansgerecht gepromoveerd tot een niet zo goedkope lekkernij.

Evenals deze gerechten heeft onze Eisdere-Pèèrdskeutel" zijn verantwoord ontstaan. In geen enkel geval zal hij kunnen betiteld worden als een "zomaar uitgevonden" streekgerecht zoals er soms gelanceerd worden.

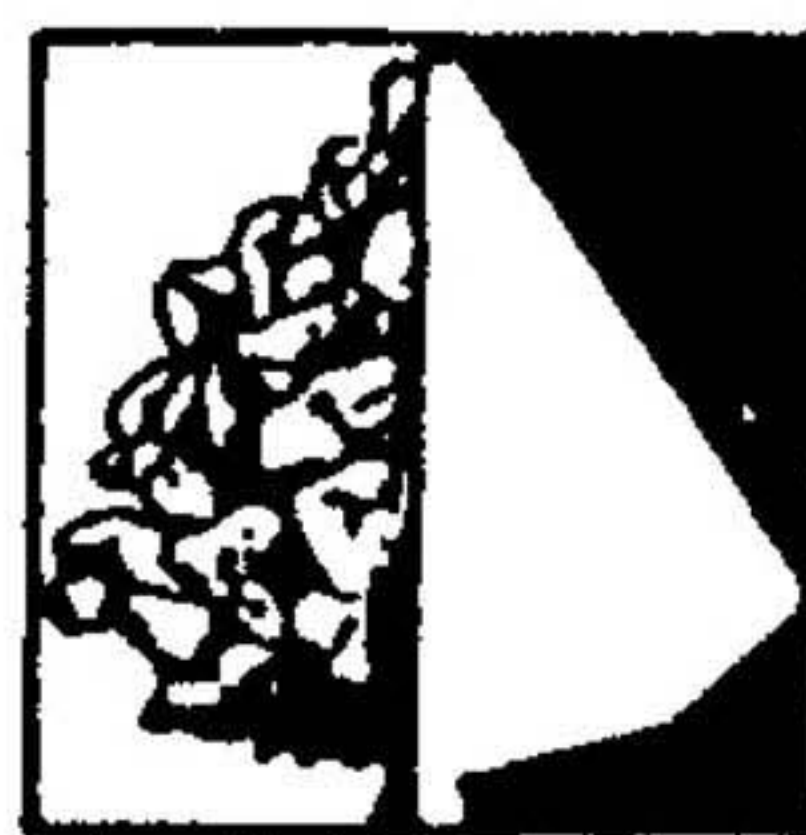
De verbeterde uitgave van de "Pèèrdskeutel", in zijn kleedje van 1952, kan niet anders dan succes kennen. Het werd hoog tijd dat hij in ere hersteld werd. Neem de proef; wij zijn ervan overtuigd dat wij niet moeten wachten om te vragen "hoe het smaakte".

De Eisderearen die de "Pèèrdskeutel" weer graag geherwaardeerd zien, maken deel uit van de Geschied- en Heemkundige Kring Eisdere.

Zij willen hiermee daadwerkelijk aansluiten bij de leuze: "Eisdere-dorp-is-meer" en bewijzen dat met de nodige medewerking en interesse het "Heel Wat" meer kan zijn.

Laat ons de komende As-woensdag met zijn "Assekruuske" en de hergeboorte van de "Eisdere-Pèèrdskeutel" dan maar zien als een initiatief in het vooruitzicht van het Willibrordusjaar in onze parochie.

"LAOT UCH DE PEERDSKEUTELE SMAKE"

geschied-
&
heemkundige kring
EISDERE

